

M. ROSSELL I VILA

Professor de Zootècnia a l'Escola Superior d'Agricultura de Barcelona

ORIGEN DE LA RAÇA BOVINA MARINERA

(LÀMS. XIII-XVII)

La raça bovina marinera ocupa una àrea geogràfica molt petita: les comarques del Gironès i Selva i encara no amb perfecta totalitat.

No hi ha, potser, una sola raça en tot el món que sigui autòctona i que poblí una àrea geogràfica tan restringida com la de la raça marinera. Aquest fet obliga, consegüentment a cercar l'origen de la raça marinera en altres races de prop o de lluny.

Les característiques de la raça marinera són les de poseir un perfil del cap convex, banyes de secció elíptica, pelatge ros i forta talla (làms. XIII-XV).

Al Migdia de França hi ha dues races, la llemosina i la garonesa, especialment aquesta última, molt parescudes a la raça marinera. A Alemanya la raça de Glan, a Anglaterra la raça Leghorn i en altres indrets més llunyans del continent europeu existeixen també races semblants a la raça de la qual tractem.

La proximitat de les races llemosina i garonesa amb la marinera; les relacions que han existit entre el Migdia francès i Catalunya, condicions aquestes que manquen respecte les demés races semblants i els pobles que les posseeixen, fa pen-

sar que les investigacions de l'origen de la raça marinera s'han de decantar, ja sigui en la possibilitat d'una ramificació de les races llemosina o garonesa, o bé, encara que molt improbable, que sigués indígena.

En el primer cas es plantejaria immediatament la qüestió del lloc on ha estat el bressol de la raça, si a aquesta banda o a l'altra del Pireneu.

La hipòtesi de què la raça blonda, de la banya aplanada, dirigida vers la galta, hagués estat una raça originària comuna a Aquitània i Catalunya, de moment creiem que es pot rebutjar pel que afecta a Catalunya, puix que la raça marinera no solament constitueix un nucli de població bovina reduïdíssim, sinó que entre ells i la llemosina i garonesa s'interposa des del Mediterrani fins al Noguera Pallaresa el tipus *B. taurus alpinus*, de Sanson, i des de Noguera fins al Cantàbric la cordillera pirenenca està habitada per una població assatz diferent del tipus ros, de banyes elíptiques.

En els temps més reculats tampoc trobem cap indicatiu de l'existència de la raça marinera. Al paleolític amb les pintures del Cogul hi trobem representat, com ja ferem notar anys enrera (1) el *Bos taurus ibericus*. Demés, les úniques descobertes a l'Edat de la pedra a Catalunya corresponen a dos cranis del eneolític, trobats a la cova de Joan d'Os, a Tartareu, a la comarca del Pallars, els quals són per complet estranys a la raça marinera (lám. XVI, 1).

Els queixals i fragments ossis de bòvids del neolític i paleolític trobats a Catalunya, no tenen raciològicament cap importància taxonòmica, com ja hem demostrat en treballs anteriors.

En el Migdia de França no s'ha realitzat cap descoberta prehistòrica que permeti fixar l'antiguitat de les races llemosina i garonesa. Llevat de quelques trossos de crani i d'alguns queixals del paleolític, no es posseeixen altres documents que, repetim, són per nosaltres insuficients pel determini raciològic.

A França, les races llemosina i garonesa ocupen una àrea geogràfica bastant extensa, però estan envoltades per altres

(1) *La glíptica en etnologia animal*. Treballs de la Societat de Biologia, Barcelona 1916, pàg. 105.

collectivitats bovines. En la part oriental el tipus alpi es perllonga fins Gasconya, confonent-se en algunes localitats amb la raça estudiada pel professor Girard amb el nom de raça del Pireneu Central o raça de Saint Giron i d'Aure, ocupant aquestes races junt amb la bearnesa i lurdesa el S. de l'àrea geogràfica ocupada per la garonesa i llemosina. Al N. de la dita àrea geogràfica hi ha la raça marchoise, la poitevina i vendeana; a l'E. la ferrandesa, auverniana i la dels Cévennes; i a l'O. la bazadesa i la bordelesa.

A França igual que a Catalunya, els bovins de pelatge clar i mucoses rosades estan envoltats d'altres races. A l'altra banda del Pireneu no és estrany que les races llemosina i garonesa es mantinguin bé, servant una superioritat comparativament a algunes de les races veïnes. Però, a Catalunya, el nucli actual ocupa una àrea geogràfica tan reduïda i encara continuament atacat per la introducció d'exemplars de diverses races, que sembla impossible, malgrat el temps que això fa que perdura, que la raça marinera no hagi estat completament absorbida.

Afortunadament els fenòmens hereditaris, i potser una especial resistència a l'absorció han determinat que la raça no desaparegués per sempre més.

La resistència a la destrucció ens fa pensar que la raça marinera podria ésser una raça autòctona. Si així es declarés res s'hi podria oposar no existint cap prova contrària. Més si es té en compte que la raça marinera està cantonada a una petita porció de terra catalana i que en canvi la llemosina i la garonesa ocupen en comparació de la raça marinera una àrea geogràfica vastíssima, és a dir, que les susdites races del Migdia francès compten amb una població nombrosíssima, tot esperant estar millor informats, podríem cercar l'origen de la raça marinera en les races llemosina o garonesa.

* * *

El poble capsità, com és sabut, provenia del Nord d'Àfrica i si aquest poble hagués portat amb ell el seu bestiar existiria o hauria existit en el litoral africà una raça igual o pareguda a la raça marinera. Ni la Zootècnia, ni les troballes arqueològiques del Nord d'Àfrica parlen d'una raça semblant.

Si el poble pireneic o autòcton hagués coexistit amb la raça marinera, no s'explica com aquesta raça hauria quedat enclavada als límits actuals.

La raça marinera, probablement, constitueix un grup arrencat de les races llemosina o garonesa, introduïda a Catalunya a la primera Edat del ferro, en qual Edat, com és sabut, coexistiren dues civilitzacions ben diferents, la de la costa i la de l'interior. La primera, que era hallstàtica, procedent de França, fou portada al nostre país pels celtes. La cultura hallstàtica a Catalunya quedà quasi circumscrita a la costa ocupant el territori dels Indigetes. Quan la cultura hallstàtica estarà en plena decadència, solament llavors, cap a l'interior, lluny dels Indigetes, en les necròpolis del Pla de la Gibrella (Garrotxa), Anglès (Gironès) al Turó de les Mentides (Plana de Vich) trobarem manifestacions de la susdita decadència.

La raça marinera no sembla haver sortit de la comarca dels Indigetes, no seguint les passes de la cultura hallstàtica decadent, sinó mantenint-se en l'àrea geogràfica ocupada per aquells.

La hipòtesi de que la raça marinera sigui importada pels celtes es reforça, potser, amb la troballa d'unes banyes en les excavacions d'Empúries. En el Museu arqueològic de Barcelona hem pogut examinar, gràcies a l'amabilitat del conservador de dit Museu, senyor Gandia, els referits organs dels quals quatre pertanyen a la raça marinera i un al *B. t. alpinus*. Una d'aquestes banyes fou trobada a una profunditat de 3,30 metres, i, segons el senyor Gandia, correspon a l'època primitiva grega, això és, al segle IV, a. de J. C.; una altra excavada a 2,10 m. corresponent al segle IV i III (lám. XVI, 2-3).

La banya del tipus alpi és del temps romà primitiu (lám. XV, 1).

Cal observar que de les manifestacions decadents de la cultura hallstàtica a Catalunya (650-500) a l'època primitiva grega van almenys un centenar d'anys. Diem això perquè la segona gran expansió cèltica afectà també Catalunya, àdhuc indirectament. La necròpoli de Peralada testimonia el fet de la presència d'una gent, la cultura de la qual el profes-

sor Bosch Gimpera qualifica de posthallstàtica, i que sembla no haver depassat del N. de l'Empordà, aturada pels Indigetes.

La raça marinera podria, doncs, també haver estat portada pels susdits fugitius, ja que llur invasió en terres indigetes és així mateix abans de l'època a la qual corresponen les troballes de les banyes d'Empúries.

Contra aquesta hipòtesi hi ha el fet de que la cultura posthallstàtica no sembla passar més enllà de Peralada, mentre que la raça marinera arriba fins a la frontera Laietana, és a dir, l'àrea geogràfica d'aquesta raça és aproximadament la mateixa que ocupà la cultura de la costa portada pels celtes.

Si en l'Edat mitjana o modernament hi hagués hagut alguna altra importació, ja sigués en massa o bé amb quelques exemplars, aquests nouvinguts no haurien fet més que reforçar la població ja existent des de la primera invasió celta. La raça marinera des de llavors deu haver viscut sempre ocupant el mateix lloc i enrotllada per la raça de tipus alpí.

No obstant, dos fragments de testa, procedents del Museu arqueològic de Vich i avui en el Laboratori de Zootècnia de l'Escola Superior d'Agricultura, un d'ells pertany ben bé al tipus alpí i l'altre a la raça marinera. Ambdós fragments craniològics foren trobats en les muralles de la ciutat de Vich, barrejats amb terrissa pertanyent al segle xv. L'aspecte d'aquests dos cranis és completament patinat com de fòssils, la qual cosa motivà un examen histològic, mostrant que el teixit ossi no estava pas mineralitzat (làm. XV, 2-3).

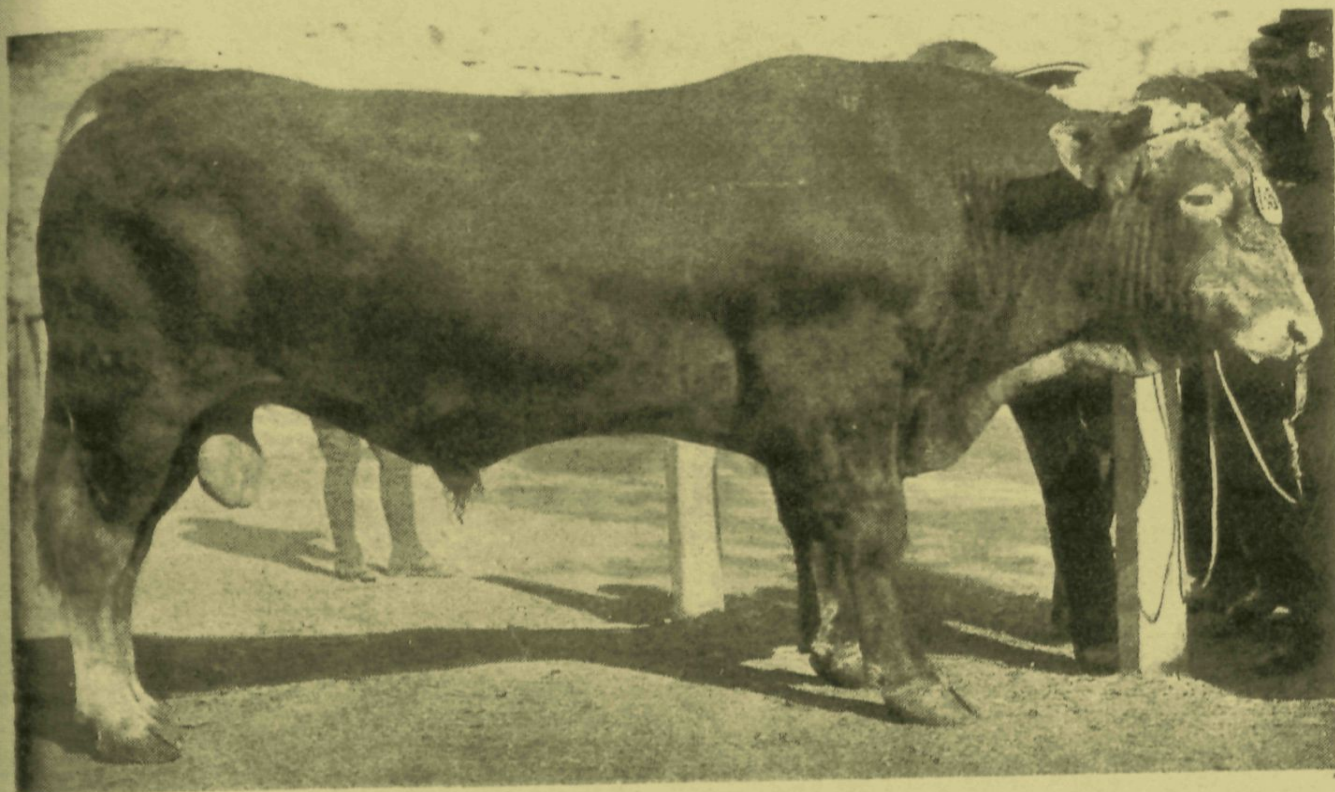
La presència d'aquest crani a Vich no se li deu donar, pensem nosaltres, altre importància que el d'un fet esporàdic, per quant la cordillera que envolta la Plana de Vich tota ella està poblada de bòvids d'altra raça, i per consegüent aquest crani, potser significa solament un acte comercial, l'adquisició d'una bèstia en el Gironès i Selva, és a dir, que a la Plana de Vich la raça marinera probablement no hi ha estat mai. Però una afirmació rodona de que la raça marinera no hagués poblat mai la Plana de Vich potser fóra arriscada, recordant que el Professor Bosch i Gimpera considera que els Ausetans, oi més de la Plana de Vich, ocuparen també el Gironès i Selva.

En resum, la raça marinera no es pot considerar una raça autòctona, sinó que deu tenir-se per una porció despresada de la raça garonesa o llemosina del Migdia de França, havent passat el Pireneu amb la primera invasió cèltica.

El cas curiós és el de que la raça marinera no s'ha estès a Catalunya, limitant-se a la comarca del Gironès i Selva, és a dir, no anant més enllà del territori ocupat pels celtes. Des de llavors la raça marinera ha persistit més o menys pura, malgrat estar voltada per una altra raça i a pesar de les introduccions estranyes realitzades en aquest darrer temps.

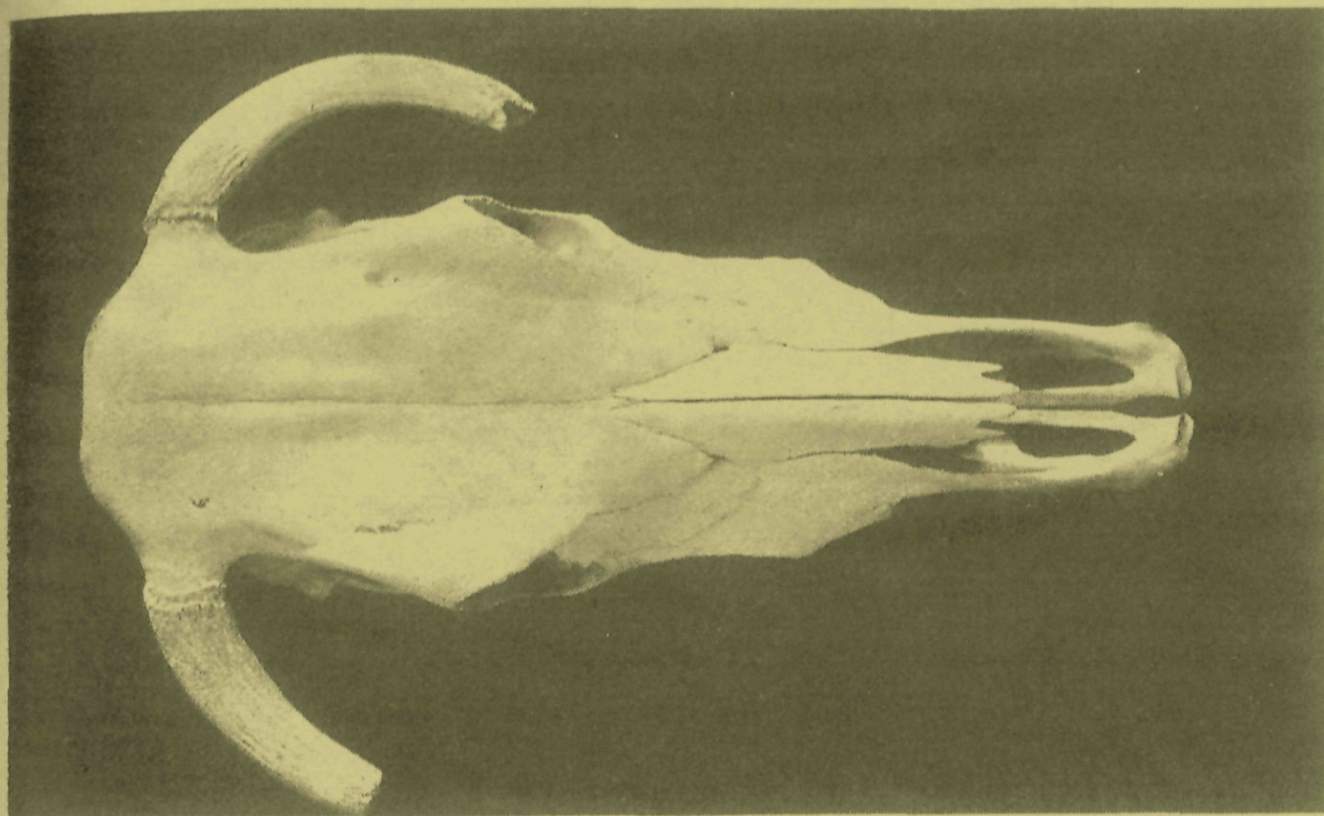

1 Toro de raça marinera

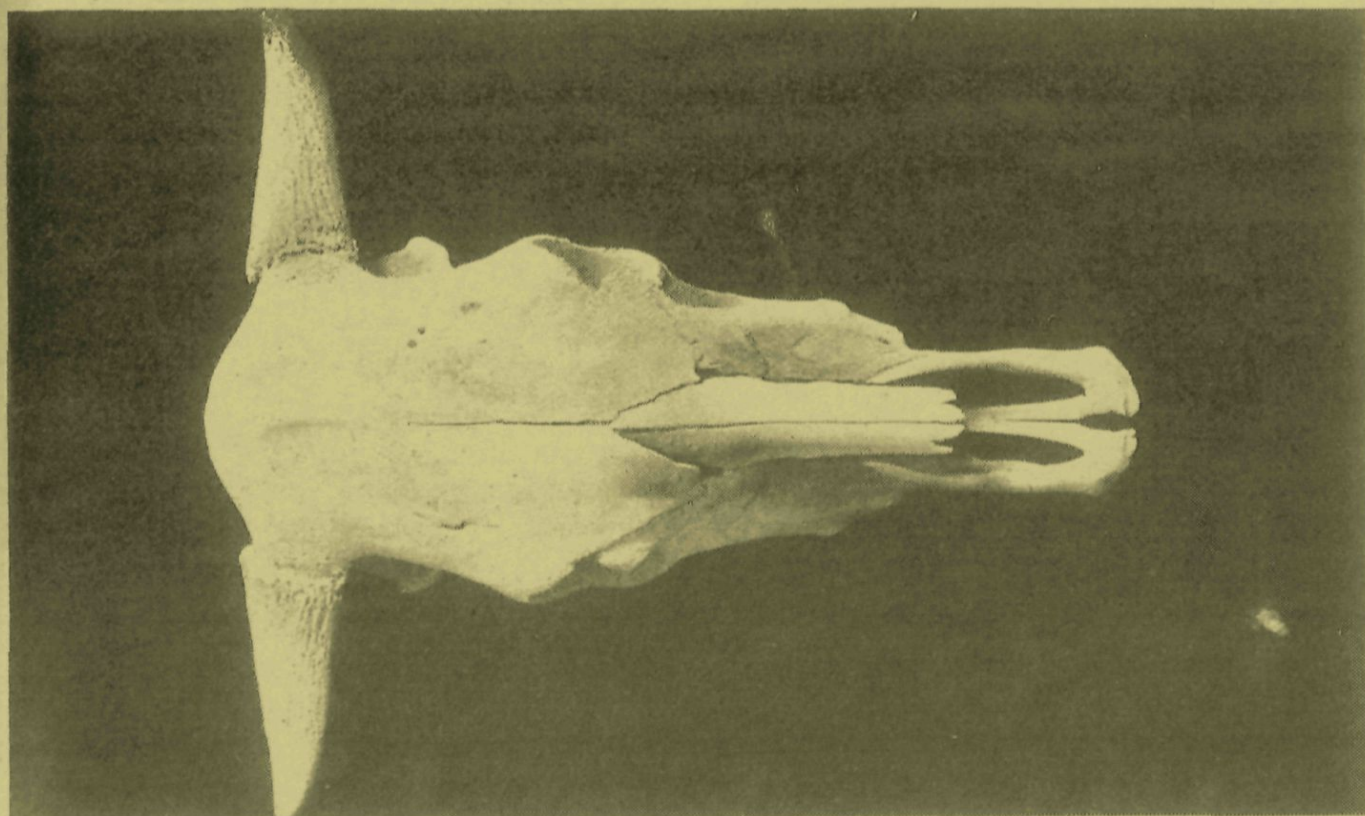

2. Vaca de raça marinera

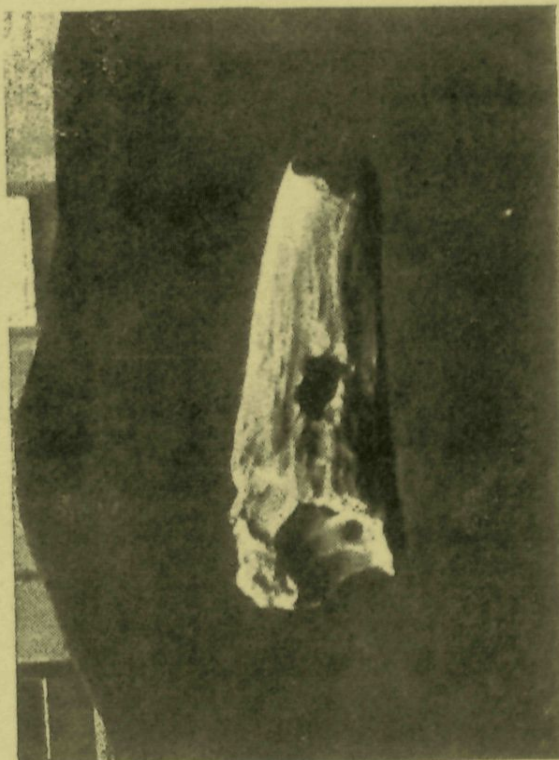
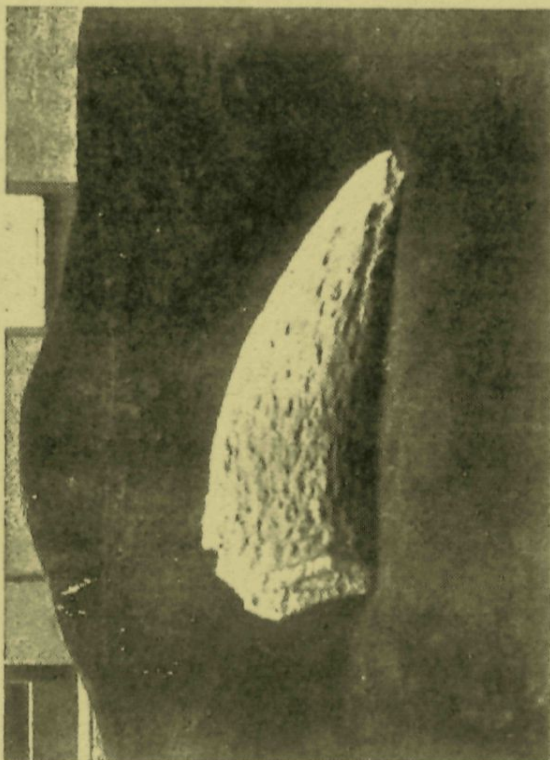
Cranis de raça marinera. — 1: bou, i 2: vaca

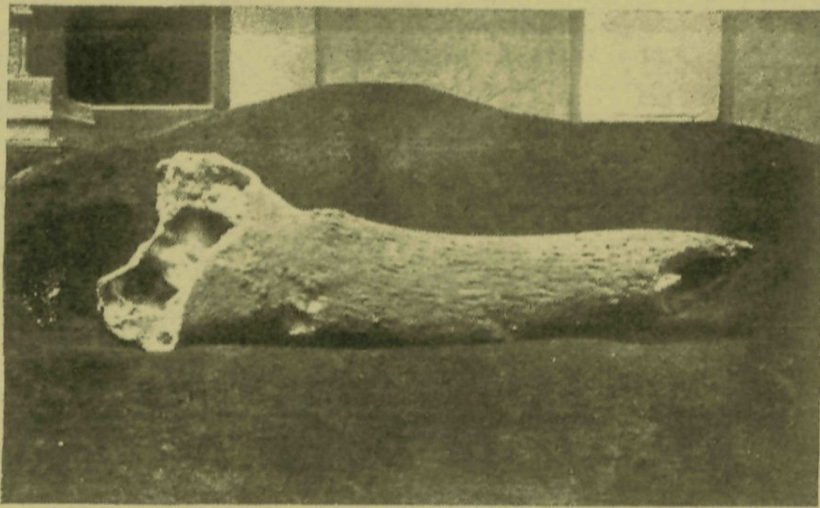

1. Crani bovi del eneolític de la cova de Joan d'Os (Tartareu, Pallars)
(Museu de Barcelona)

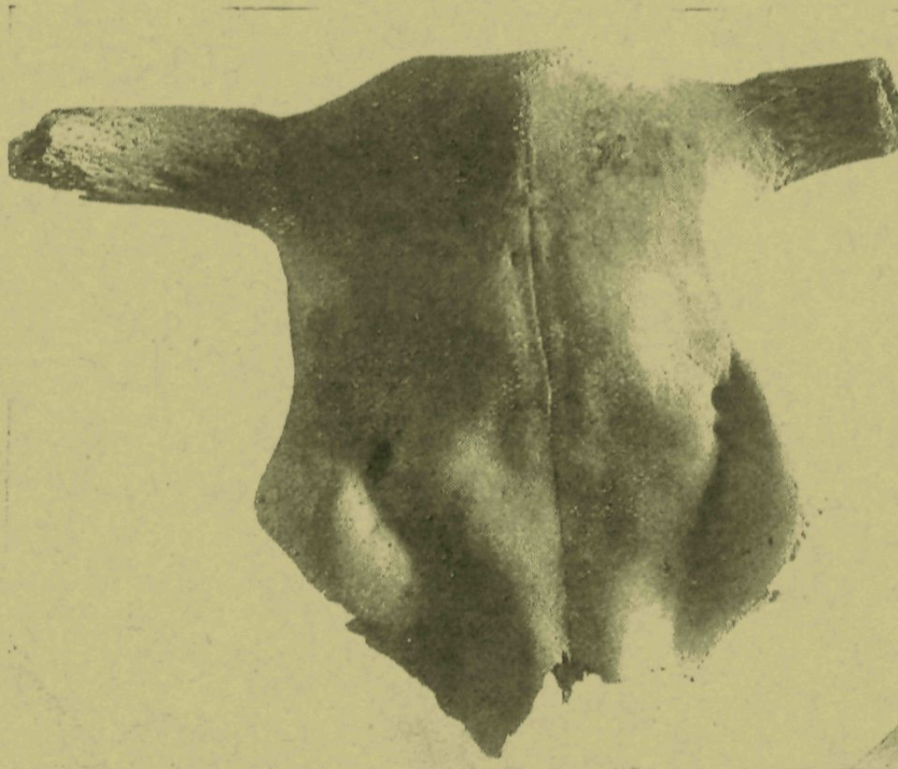

2-3. Banyes de raça marineria trobades a Empúries (època grega)

1. Banya de tipus alpi. Empúries (època romana)

2. Crani del segle XIV trobat a les muralles de Vich

3. Fragment de testa bovina de raça marinera, trobat a les muralles de Vich. Segle XIV